

III.období (1918 – 1945)

Nyní se však vraťme do naší jednoty sokolské a zjistíme, že již v listopadu byla uspořádána slavnostní akademie s čistým výtěžkem 611 korun.“

Činnost naší jednoty ihned po vzniku republiky přešla do normálních kolejí. Lyský Sokol se staral o zřizování poboček a jednot v okolních obcích. Tak dal podnět k založení Sokola v Semicích, Přerově, Stratově, Litoli, Lojovicích, Benátecké Vrutici, Ostré a Staré Lysé.

V životě naší jednoty nastal v té době nebývalý rozmach. V roce 1920 píše kronikář: „...v roce tomto podniknut další krok v životě jednoty, zakoupen byl totiž od bývalého hraběte Kinského hotel „U města Prahy“ za cenu 120 tis. Kč. Sál byl rozšířen a adaptován na biograf. V té době stál v čele jednoty již patnáctý rok ředitel místní školy br. Josef Bičík, obětavý vlastenec a organizátor. Když neočekávaně skonal, uspořádala jednota 9. prosince 1921 sokolský pohřeb s hojnou účastí zástupců okolních jednot.

Výroční schůze 15. ledna 1922 se zúčastnilo 121 členů a zvolilo starostou MUDr. Františka Tichého a náčelníkem Václava Hradeckého. Ten rok měla jednota 356 členů, uspořádala 25.března akademii, která musela být druhý den opakována. Dále 29. června bylo uspořádáno v Lysé okrskové cvičení, kde cvičilo z naší jednoty 90 žákyň, 110 žáků, 32 dorostenců, 26 mužů a 11 žen.

V historii jednoty je význačný rok 1925. Provozem biografu bylo ročně získáno kolem 70 tis. Kč. Na druhé straně při cvičení ve školní tělocvičně se tísnilo přes 50 osob, navíc tento prostor užívala i DTJ, které jsme dobrovolně poskytli roční příspěvek 8 tisíc Kč. A tak se v září svolala mimořádná členská schůze a ta schválila stavbu prozatímní tělocvičny na letním cvičišti vedle biografu, se stavbou se začalo ihned a v prosinci byla stavba nákladem 82 tisíc Kč dokončena. Slavnostní otevření bylo 2. února 1926. To byla vzorná akce, o jaké se nám současníkům ani nezdá. Téhož roku uvádí kronikář: „...mimořádná valná schůze se usnesla na koupi pozemku pro příští novou tělocvičnu v parcelaci dvora proti hostinci p. Chloupkově za 28.549 Kč.“ ta však zůstala pouhým snem. Ve stejném roce jednota pořídila svůj druhý prapor. Vyšit byl sestrami pod vedením učitelky sestry Otilie Maixnerové. Pozoruhodná byla účast členstva na výroční schůzi 25. ledna 1928, které se zúčastnilo 121 osob. V té době měla jednota 326 členů a její pobočky v Litoli 37, Ostré 28 a Vrutici 47 dospělých. Byl to rok 60. výročí založení jednoty, ale i rok dalších významných událostí, především desátého výročí vzniku ČSR.

I v následujícím roku stáli v čele výboru MUDr. František Tichý, náčelník Rudolf Šimonek a náčelnice Emilie Suchá. Šestnáctičlenný výbor rozdělil svou práci na několik odborů, tak například o činnosti stavebního výboru kronikář sděluje:“ Činnost stavebního odboru /předseda br. František Šulc/ nesla se výhradně k úpravě letního cvičiště. Ještě nelze tu zatím počítati s postavením nové tělocvičny. Bylo rozhodnuto poříditi ohradu cvičiště z cementových cihel. Usnesení schváliti musí valná hromada.“

Za tři roky byla výstavba letního cvičiště dokončena a 21. června 1931 konala se slavnost otevření, zahájená mohutným průvodem a fanfárami z Libuše, projevy osobností a působivým cvičením žactva. Jeho úpravy stály jednotu přes 100 tisíc Kč.

Tricátá léta, byla význačná přípravami na IX. slet v roce 1932 a slavný X. slet v roce 1938. Nástup nových činovníků – náčelníka Viktora Hellera a náčelnice Boženy Poláčkové v roce 1934 znamenal rozmach soutěžní činnosti jak v gymnastických závodech, tak v lehkooatletických utkáních, cyklistice a plavání. O prázdninách se pořádali tábory pro žactvo, např. ve Zruči, Staré Pace, kde v roce 1935 bylo 66 žáků a žákyň z naší jednoty.

Avšak vývoj politické situace v Evropě nastupujícím fašismem v Německu ovlivňoval i náplň činnosti Sokola v Lysé. Již koncem roku 1933 byly pořádány hodiny branné výchovy za 100% účasti. Říjnová akademie byla připravována spolu s vojáky, neboť zásady pořadové přípravy ČOS byly skloubeny s brannou přípravou. Dne 10.5.1936 byl uspořádán župní branný den v Milovicích za účasti 283 mužů a žen z naší jednoty! Na akci „1000 nových pilotů“ bylo vybráno 700 Kč. Naše jednota přijala do nové „ochrany“ jednotu ve Šluknově, kam mimo jiné vykonala v roce 1935 dva zájezdy /česká menšina tam čítala 225 duší/.

Ve zprávě z následujícího roku 1937 se uvádí, že byla založena pobočka ve Staré Lysé, takže naše jednota spolu s dalšími pobočkami měla celkem 469 dospělých členů.

V předšletovém roce 1937 se konaly župní závody, kde v gymnastickém odboru získal prvenství Viktor Heller, titul nejrychlejšího muže patřil Antonínu Najmanovi za čas 11,4 na sto metrů. Také dorostenci se činili, vyhráli v Milovicích župní bojový závod a v přeboru pražského pětižupí v nářadovém tělocviku získal stříbrnou medaili Jaroslav Kolečka.

Když v roce 90 výročí naší jednoty se 30. ledna 1938 konala výroční schůze, nikdo z 83 přítomných členů netušil závrtné události tohoto roku. Výbor ve složení – starosta MUDr. František Tichý, náčelník Viktor Heller, náčelnice Vlasta Hellerová a dalších 13 členů se pustilo do pilných prací na X. slet. Bylo stanoveno, že 5. června se bude v Lysé konat župní slet, o čemž píše kronikář: „...jednota se pustila s chutí do práce pro zdar sletu sokolské župy Barákovy za účasti 6000 cvičenců. Ale když bylo vše nejlépe připraveno, zakázal okresní úřad župní slet v Lysé pro zhoubnou nákazu dobytčí. S tím větším zápalem pracováno pro zdar sletu všesokolského. A tak na Strahově vystoupilo z Lysé 43 mužů, 31 dorostenců, 102 žáků a 36 žen, 43 dorostenek a 75 žákyň.“

Po osudném 21. září – vyhlášení mobilizace byla tělocvična obsazena vojskem. A tak nastal zlom v nadšené činnosti Sokola v Lysé.

Již po záboru naší země německými okupanty bylo jasné, že vlastenecký Sokol nebude moci dlouho rozvíjet svoji činnost a každý den se očekávalo jeho rozpuštění. Sokol byl ale likvidován ve dvou etapách. Na Bílou sobotu o velikonocích v roce 1941 byla Sokolu na celém území protektorátu Čech a Moravy zastavena činnost. Stalo se tak bezprostředně po konání závodu běžeckého v zámeckém parku. Na podzim téhož roku byla sokolská organizace rozpuštěna, veškeré jmění zabaveno a stovky činovníků v ústředí, v župách i v jednotách pozatýkány.

V době kdy k nám přišli Němci, byl náčelníkem naší jednoty br. Viktor Heller a současně i členem náčelnictva mužů sokolské župy Barákovy. V tomto období navzdory nacistické okupaci se pod jeho vedením zakládá dorostenecká samospráva s předsedou Ladislavem Hamplm. V té době cvičilo 75 dorostenců! Kromě tělocvičné činnosti byly pořádány dorostenecké večery, sokolské besídky, hudební večírky, výlety pěšky na kolech i vlakem. Hrála se odbíjená, košíková a házená. Velkých úspěchů dosahovali ve sportovní gymnastice a lehké atletice. Získali také titul nejlepších dorostenců župy Barákovy.

Odbíjená se hrála na letním cvičišti většinou s luskými družstvy vzájemně a okolními jednotami jako Litol, Stratov, Milovice, Přerov, Benátecká Vrutice nebo vzdálenějšími jako Sokol Radotín a další.

Velmi významným a úspěšným oddílem naší jednoty byla lehká atletika. Kromě pravidelných treningů se konaly mnohé meziměstské závody, např. se sokolským i jednotami Brandýs n/L., Jičín, Turnov, Nymburk, Čelákovice a 14. července 1940 s AC Spartou. Hlavní postavy luské atletiky v té době byly členové naší jednoty, bratři Antonín Najmon, Jaroslav Svoboda, Ladislav Hampl, Jaroslav Kolečka, Vladimír Kolečka, Mach,

Karel Fišer, Josef Jirsa, Glejdek, Listbauer, Štefánek, Hanč, Smíšek, Švehla, Goldman, Petrášek, Vachuška, Toulec, Herman, Andryška a další.

O oddílu ledního hokeje můžeme číst v roce 1940 tuto zprávu: „Tak jako na celém venkově, tak i u nás setkali jsme se v letošním roce s mohutným rozmachem ledního hokeje. Toto bylo uvítáno i obecenstvem, které se na závody dostavovalo v nebývalé, počtu. Nejmenší návštěva byla 150 osob /při teplotě -20st C/ a největší 1200 osob! Celkem bylo sehráno 19 zápasů, z toho 7 vítězných, šest nerozhodných a šest prohraných s celkovým skóre 70:50. Nejúspěšnějším střelcem byl Karel Fišer s 21 brankami, za ním Jaroslav Kolečka 14, Smejkal 11 atd. Uvážíme-li, že opravdový hokej byl hrán teprve letos a že soupeři byla převážně pražská družstva, je tento úspěch zvláště potěšitelný. Družstvo hrálo v základní sestavě Ota Schindler, Vladimír Kolečka, Jan Zelinka, Karel Fišer, Jaroslav Kolečka, Karel Smejkal, Vladimír Miller a Václav Herajn. Karel Fišer později vzpomíná: “Vrcholem činnosti byla poslední sezóna před rozpuštěním Sokola 1940 – 1941. Třikrát až čtyřikrát v týdnu zápasy, dlouhá zima, sehranost a bratrský duch utvořilo mužstvo, na které se šli diváci rádi podívat. Hrálo se tvrdě, ale čestně, doháněli jsme snahou, ne hrubostí a záludností lepšího protivníka, a to by si ve hře měli uvědomit všichni, kteří přijdou, aby utvořili podobný celek“.

V neděli 19. ledna 1941 za výborných sněhových podmínek pořádal lyžařský odbor Sokola Lysá závod v okolí města na trati dlouhé 5km pro dorostence a 10km pro muže. Start a cíl byl u kluziště na sokolském cvičišti v centru města. V kategorii dorostenců zvítězil Křížek, druhý byl Haberhauer a třetí Herman. V kategorii mužů bylo pořadí“ první Barcalík, druhý Hampl a třetí Glejdek.

Začátkem roku 1941 měla naše jednota 793 členů, z toho 248 mužů, 141 žen, 72 dorostenců, 56 dorostenek, 126 žáků a 150 žákyň. Když na jaře 1941 byla zastavena činnost Sokola, přechází i Sokol do ilegality. Byla vytvořena organizace „Jindra“ na paměť skvělého náčelníka ČOS bratra Jindřicha Vaníčka. V župách byly vytvořeny tzv. „pětky“. Vedení „pětek“ měl na starosti vždy jeden z členů župního náčelnictva. Prostřednictvím „pětek“ se organizoval celostátní odboj. „Pětky“ měly dvojí úkol“ sociální, tj. postarat se o zabezpečení rodin těch sokolských pracovníků, kteří byly zatčeni a vězněni a druhý úkol byl organizační a měl připravit členstvo Sokola pro konečný úder okupantům.

Pro náš V. okrsek tj. pro Lysou a 10 okolních jednot byl jmenován bratr Viktor Heller jako organizační vedoucí. Jiní členové naší jednoty byli napojeni na pražské skupiny „V BOJ“ a „ÚVOD“ a jednak na skupinu mladoboleslavskou. Ani zatýkání, prohlídky a vraždění neodradilo ty, kteří se rozhodli, že povedou boj za spravedlivou věc a že nakonec pravda musí zvítězit.

Nyní malé odbočení. K zastavení sokolské činnosti došlo 12. dubna 1941. Jak již bylo uvedeno, byla to Bílá sobota velikonoční a naše jednota připravovala na 13. dubna Běh zámeckou zahradou (první ročník). Ke chvále lyské četnické stanice a okresního úřadu, že počkali s oznámením o rozpuštění Sokola až po skončení běhu. To byla poslední akce naší jednoty do konce války. Za protektorátu cvičili sokolové v rámci DTJ, které nacisti činnost nezakázali.

Po rozpuštění Sokola na podzim téhož roku byli z lyských sokolů zajištěni starosta br. Václav Hradecký a pokladník biografického odboru br. Josef Macek. Stalo se tak 8. října 1941. Byli odvezeni do Mladé Boleslavi. Činovníci menších jednot byli po šesti nedělích propuštěni na svobodu. Z našich pouze br. Macek. Václav Hradecký se nevrátil, byl převezen nejprve 20.12.1941 do Terezína a 13.1.1942 do Osvětimi, kde byl také 15. dubna 1942 umučen. Z bývalé župy Barákovy, která čítala před válkou 20 tisíc dospělých členů,

bylo za okupace v koncentračních táborech umučeno 305 obětí včetně bratra Václava Hradeckého /před 1. světovou válkou byl náčelníkem, dlouhá léta místostarostou a od roku 1940 starostou/. To nebyla jediná oběť z naší jednoty. Bratr Čeněk Doubek byl zatčen 17. října 1942 a popraven 3. července téhož roku „pro schvalování atentátu na Heidricha“, bratr Bohumil Pospíšil byl zatčen 17. října 1941 a umučen v Mauthausenu 27. dubna 1942, bratr Jan Šinkmajer byl zatčen 4. června 1942 a již 6. června popraven v Praze, bratr Arnošt Lustig byl v lednu 1943 odvezen do Terezína s celou rodinou a odtud snad do Polska a o jejich osudu nejsou žádné další zprávy. Pravděpodobně skončila celá rodina v plynové komoře. Podobně přišel o život i bratr Zdeněk Hahn.

Ti, kteří po rozpuštění Sokola zůstali na živu, zintenzivněli ilegální práci. Bohužel někteří z nich také neunikli gestapu a mnozí byli zatčeni při hromadném zátahu 13. září 1944. Z naší jednoty to byly bratři: Jan Galoman, Viktor Heller, Václav Chloupek a Alois Mareš, kteří byli odvezeni a do konce války vězněni v koncentračním táboře v Terezíně. V ostatních věznicích a koncentračních táborech byli vězněni bratři: Josef Král, Ludvík Lesinský, Josef Macek, Josef Pošva a Jiří Švehla.

Pro dokreslení dobře fungující ilegální činnosti lze uvést jednu akci, která se podařila ve spolupráci se sokolskou spojkou v Lysé n/Labem. Krátce potom co Němci začali vypouštět řízené střely V 1, vrátil se do Čelákovic jeden z nasazených dělníků v Říši a oznámil přesné údaje o místě, kde v Baltickém moři Němci vyráběli a zkoušeli novou zbraň. Čelákovická spojka, praporčík br. Šesták, který býval za republiky komorníkem T.G.Masaryka přijel s touto zprávou za br. Viktorem Hellerem do Lysé a přivezl i náčrtky, jak odpalovací rampa vypadá. Br. Heller ihned zprávu dodal do Mladé Boleslavi, odkud byla odvyšována do Anglie. Za 11 dnů po zaslání zprávy vysílal londýnský rozhlas, že přes 1000 bombardovacích a stíhacích letadel v několika sledech bombardovalo výzkumnou stanici v Pönmünde. Po skončení války britský ministerský předseda Winston Churchill ve svém projevu vyzdvihl práci Čechů s uznáním, že byli první, kteří dodali Anglii zprávu o odpalování raket V 1. Toto ocenění patřilo i ilegální činnosti lyských sokolů.

V té době byla řada odvážných lidí, kteří ve svých funkcích i ilegalitě vykonali práci o níž se veřejnost těžko dozvídá. Jedním z nich byl také bratr Švehla. Pamětníci z této doby si jistě vzpomínají na akci, kdy Němci chtěli občanům zabránit v poslouchání zahraničního rozhlasu. Všichni museli tehdy pod trestem smrti odnést své rozhlasové přijímače do sokolovny, aby jim z nich byly odstraněny krátké vlny. A byl to právě bratr Švehla, který zkonstruoval zařízení, jemuž se později říkalo „Čerčilek“ a které umožňovalo lysákům poslechnout londýnského rozhlasu.

Jaký význam přikládali Sokolu nacisti: „Sokol byl nejnebezpečnější protistátní organizací. To jsem nemohl trpět. To by byla zrada.“ Konstantin von Neurath, říšský protektor 1939-1941, při Norimberském procesu v r. 1946, když byl obviněn z podílu na rozpuštění ČOS

Byla to krutá doba, v které bylo zmařeno tolik nevinných lidských životů.